

גמ' סנהדרין (כ.) - כפיית המטה וישיבת האבל על גבי קרקע

רב דניאל שטיין

א. גמ' מוע"ק (טו.-טז): - אבל חייב בכפיית המטה דתני בר קפרא, דמות דיוקנו נתתי בהן ובעונותיהם הפכתיה, כפו מיטותיהם עליה.

ב. רמב"ם (פ"ד אבל ה"ט) - האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפילין ולאכול משלו, וחייב לישב על מטה כפויה, ובשאר ימי האבל מותר לו לאכול משלו ולישב על גבי מפץ או קרקע, ומניח תפילין. [השגת הראב"ד] וחייב לישב על מטה כפויה. א"א לא ראיתי שורש לזה.

ג. רמב"ם (פ"ה אבל ה"א, וי"ח) - דברים שהאבל אסור בהן ביום ראשון מן התורה ובשאר ימים מדבריהם: אסור לספר, ולכבס, ולרחוץ, ולסוך, ולשמש מטתו, ולנעול את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקוף את המטה, ולפרוע את ראשו, ולשאול שלום, הכל אחד עשר דבר וכו'. וחייב לכפות המטה כל שבעה, ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה אפילו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עיירות חייב לכפות את כולן.

ד. טור (יו"ד סי' שפ"ז) - ואין טעם הכפייה כדי שיצטער וכו' אלא טעמא אכדנתי בר קפרא דמות דיוקני נתתי בכם ובעונותיכם הפכתיה יהפכו הכל מטתן עליה וכו' וה"מ בשעת שינה או בשעת אכילה אז יושב על המטה כפויה אבל כל היום אינו יושב אפילו על מטה כפויה אלא ע"ג קרקע וכן המנחמין יושבין עמו ע"ג קרקע דא"ר יהודה אמר רב מנין לאבל שאינו רשאי לישב ע"ג המטה אלא על גבי הארץ דכתיב וישבו אתו לארץ ואמר רב יהודה אמר שמואל מנין למנחמין שאין רשאים לישב ע"ג מטה דכתיב וישבו אתו לארץ.

ה. תוס' מוע"ק (כא.) - ומה שאין נוהגין עתה לעשות עטיפת הראש וכפיית המטה סמכינן אהא דאמרינן בירושלמי אכסנאי אינו חייב בכפיית המטה דלא לימרון חרש הוא פי' מכשף וכמו כן אנו בין הנכרים ויש בינינו עבדים ושפחות ועוד יש ליתן טעם בכפיית המטה לפי שמטות שלנו כך יכולין לשכב בנחת מצד זה כמו מצד זה ואין ניכרת הכפייה.

ו. דרישה (יו"ד סי' שפ"ז) - והאבל אינו צריך לישב על גבי קרקע אלא כשהמנחמין אצלו פירוש אבל כשאין המנחמין אצלו יכול לעמוד או לילך בחדרו הנה והנה אבל על כל פנים אסור לישב על גבי ספסל וכן כתב רבינו בהדיא זה לשונו והני מילי בשעת שינה ואכילה פירוש שאז יושב ושוכב על גבי מטה כפויה אבל כל היום אינו יושב אפילו על מטה כפויה אלא על גבי קרקע עכ"ל והיינו כשירצה לישב ולא לעמוד וקל להבין. ומזה נמי יש ללמוד דלדידן דאין לנו מטה כפויה דצריך לישן על גבי קרקע דמאי שנא לילה מיום דצריך לישב על גבי קרקע כל היום כשירצה לישב ולישן.

ז. גמ' תענית (ל): - רבי יהודה מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים. תניא אמרו לו לרבי יהודה לדבריק, עוברות ומניקות מה תהא עליהן אמר להם אף אני לא אמרתי אלא ביכול. [פרש"י - עוברות ומניקות - שאינן יכולות לישן על גבי קרקע].

ח. שו"ע (סי' תקנ"ה סע' ב') - ויש מי שנוהג לשכב בלילה תשעה באב מוטה על הארץ, ומשים אבן תחת ראשו. הגה: ויש לאדם להצטער בענין משכבו בלילה תשעה באב, שאם רגיל לשכב בב' כרים לא ישכב כי אם באחד ויש בני אדם משימים אבן תחת מראשותיהם, זכר למה שנאמר: ויקח מאבני המקום שראה החורבן מיהו עוברות שאינן יכולין להצטער, אינן חייבות בכל אלה (תוספות). וימעט אדם מכבודו ומהנאתו בת"ב בכל מה שאפשר.

ט. הגה' רע"א (יו"ד סי' שפ"ז) - ומותר להציע כרים וכסתות על הקרקע ולישן עליהם. ומ"מ ראוי להפך הכר והכסת.

י. ערוך השולחן (סי' שפ"ז סע' ג') - ויש שמצריך דוקא על גבי קרקע אבל מירושלמי רפ"ג דברכות נ"ל ראייה דאינו כן דגרסינן התם דכתיב באיוב וישבו אתו לארץ על הארץ אין כתיב כאן אלא לארץ דבר שהוא סמוך לארץ ע"ש ומי שהוא חלוש בבריאותו או מעוברת לא ישבו כלל על הארץ אלא על מקום גבוה ולענין שינה יש מחמירים לישן על הארץ ויש מקילים וכן המנהג.

יא. מהר"ם מרוטנברג (הל' שמות סי' נ"ד) - ונראה דאיירי דוקא כשהמנחמין אצלו מדכתיב וישבו אתו לארץ.

יב. גמ' מוע"ק (כז.) - ת"ר מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת מן המנחה ולמעלה וכו' אעפ"כ אינו יושב עליה עד שתחשך וכו'. [תוס' ד"ה מן - מכאן סמכו שלא לישב על גבי כסא וספסל אע"פ שאין ראייה גמורה דשאני מטה הואיל וצריך כפיה ולא מצינו כפיה בכסא וספסל].

יג. ערוך השולחן (יו"ד סי' שפ"ה סע' ד') - ודע דנ"ל דכשם שאין שאילת שלום בבית האבל כל ז' לא האבל לאחרים ולא אחרים לאבל כמו כן אחרים זל"ז לא ישאלו לשלום בבית האבל דבתוך ימי שבעה אין להזכיר שלום בבית הזה.

יד. גמ' מוע"ק (כב:-כג.) - תנו רבנן חכם שמת בית מדרשו בטל וכו'. ואין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל.

טו. שו"ע (יו"ד שע"ח סע' ז') - ואין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל, אלא יושבין ודוממים.

טז. גמ' ב"ק (טז:): - וכבוד עשו לו במותו מלמד, שהושיבו ישיבה על קברו.